

Далибор ЈОВАНОВСКИ

АКЦИЈА НА АТИНСКИОТ СИЛОГОС ЗА ПОДДРШКА НА БАРАЊАТА ЗА ТЕРИТОРИЈАЛНО ПРОШИРУВАЊЕ НА ГРЦИЈА ПРЕД ПОЧЕТОКОТ НА БЕРЛИНСКИОТ КОНГРЕС

Неуспехот да се реализира големата идеја во време на Критската криза и убедувањето дека големите сили биле решени да го зачуваат територијалниот интегритет на османлиската држава, што се должело на решенијата на Париската конференција од почетокот на 1869 година, биле причина да дојде до ревизија на грчката политика во однос на својот северен сосед. Новиот курс на грчката надворешна политика бил насочен кон подобрување на односите со Цариград, со цел да дојде до засилување на позициите на елинизмот во рамките на османлиската држава, кои по критските настани биле сериозно разнишани. Всушност, целта на промената на грчката политика била полесна пенетрација во османлискиот систем, но крајната цел останала иста - остварување на големата идеја. За остварување на ваквата цел било потребно засилување на грчката пропаганда во областите на османлиската држава кон кои Грција имала претензии, особено во Македонија и Тракија, каде што, според грчките политичари, елинизмот бил најзагрозен. Во таа насока, на 13 април 1869 година бил формиран Силогосот за ширење на грчката писменост, на 30 април грчкиот крал Георгиос го потпишал указот за негово постоење¹. Меѓу основачите на атинскиот силогос биле повеќе видни политичари и претставници на јавниот живот во Грција - А. Суцис, Заимис, Ралис и др. Силогосот добивал морална и, поважно од сè, материјална поддршка од грчката влада.

Грчката држава го задолжила атинскиот силогос за спроведување на грчката пропаганда во Епир, Македонија и Тракија. Според едно писмо од грчкото министерство за надворешни работи, ширењето

¹ Крсте Битоски, Грчката просвета во Македонија во османскиот период до 70-тите години на XIX век, Школството, просветата и културата во Македонија во времето на преродбата, Скопје, 1979, с. 263; Лазар Мојсов, Околу прашањето на македонското национално малцинство во Грција, Скопје, 1954, с. 94-95,

на грчката пропаганда се сметало за национална должност². Во извршувањето на задачите на силогосот голема активност пројавиле и грчките дипломати во оние делови на османлиската држава каде што дејствувало атинското друштво. Дека атинскиот силогос за распространување на грчката писменост бил канал за спроведување на грчката државна политика покажува и циркуларот на грчкиот министер за надворешни работи, Кумундурос, до грчките конзули во османлиската држава од 22 мај 1871 година во кое биле предвидени начините за унапредување и зајакнување на грчката пропаганда, скриена под плаштот на образованието³.

Освен активностите што биле насочени на пропагандно поле, силогосот неретко делувал и по прашања кои, според гледиштата на раководството на атинското здружение, ги загрозувале грчките аспирации. Раководството на силогосот се ангажирало во изработка и испраќање на разни меморандуми и петиции до претставниците на големите сили во време на Источната криза (1875-1881) година, за поддршка на грчките аспирации. Неретко силогосот реагирал на искажувања на некои личности кои имале влијание, при што во реакциите се презентирале и погледи кои биле во согласност со моменталната грчка политика. Така, силогосот упатил писмо до господинот Фрешфилд во кое ги отфрла неговите ставови за постоење на Грци, кои би биле задоволни и со автономна управа во рамките на османлиската држава⁴. Сепак, главната цел на писмото била да се покаже потребата од територијално проширување на Грција, со цел таа да може економски да опстане како држава. Исто така, било нагласено значењето од зајакнувањето на елинизмот, кој би бил од голема корист за англиската политика. Треба да се истакне дека писмото било упатено на 22 мај 1878 година, дваесеттина дена пред започнувањето на Берлинскиот конгрес на кој Грција очекувала: 1) да биде примена како учесник и 2) да добие територијално проширување. Во тој контекст треба да се гледа и содржината на писмото. Во продолжение писмото го даваме во целост.

² Helene Belia, La contribution du "Syllogue pour la propagation des lettres grecques" a l'encouragement de l'Hellinisme de Macedoine 1869-1886. Communications grecques presentees au VI-e congres international des etudes du sud-est europeen, Athenes, 1990, p. 278.

³ Σοφία Βουρη, Εκπαίδευση και εθνικισμός στα Βαλκάνια, Η περίπτωση της Βορειοδυτικής Μακεδονίας 1870-1904, Θεσσαλονίκη, 1992, σ. 21.

⁴ Архив на Македонија, микрофилм-4 (FO 195/1169).

Фрешфилд до Маркизот Солзбери

Бенк Билдингс,
6 јуни 1878 година

Мој лорде,

Вашето лордство можеби се сеќава дека имав разговори со него околу прашањето за желбите на Грците за територијално проширување и тогаш изјавив дека помудрите меѓу нив би биле задоволни и со добра власт во Румелија, која нема да ги спречи во добивањето на Константинопол во иднина. Јас тоа му го повторив, верувајќи дека ја имав вашата дозвола, и на Маврокордатос, претседател на Извршниот еленски комитет, а тој тоа го проследи во Грција, со што ризикував проблем за вашето лордство преку опсервацијата околу него, која била направена во Атина.

Сметам дека е правилно за ова да Ве информирам, со цел да не создадам погрешен впечаток кај вас, за кој Грците мислат дека веќе сум го направил. Тие, меѓутоа, забораваат дека условите во кои јас ви зборував и тие пишуваат се различни. Јас мислев за решение на Источното прашање врз основа на Бугарија, предложена од Русија, која подразбира блок од словенска територија помеѓу Грција и Константинопол. Тие, пак, говорат за територијално зголемување кое се надеваат да го добијат на конгресот.

Се надевам дека вашето лордство ќе ми прости што го вознемирувам со ова писмо. Јас мислам дека писмото од Атина во многу погледи е од некоја важност. Ви го приложувам преводот кој, иако не е напишан на многу добар англиски, сепак е извонредно разбирлив.

Силогосот од Атина до господинот Фрешфилд
(*иривајино и доверливо*)

22 мај 1878

Господине претседателе,

Ќе ни дозволете да ви го соопштиме следново: Директориумот на нашиот силогос беше известен дека господинот Фрешфилд во разговорот со Лордот Солзбери изразил мислење дека помудрите меѓу Грците би биле задоволни со создавање на автономна власт во пограничните провинции, без територијално проширување, што треба да се даде на кралството Грција. Ние не го знаеме изворот од каде господинот Фрешфилд ја извлекол оваа информација, но затоа сме способни да ве увериме, на најдобар можен начин, дека неговото мислење воопшто не е точно, било да се однесува за поробените или, пак, на слободните делови на грчката нација. Меѓу поробените Грци, никој не верува дека која било влада, па и автономна да се нарече, ќе ја подобри положбата на христијаните, ако остане под влијание на централната турска власт и не би можел да се најде некој помеѓу нив, кој не би претпочитал унија со Грција во однос на таква влада. Можеби има исклучоци во случај на неколку индивидуи, кои идентификувајќи ги нивните материјални интереси со оние на турските деспоти, сакаат продолжување на турското владеење, но тие бедни тирани на сонордниците не ја претставуваат националната желба. Помеѓу слободните Грци постои целосна согласност за наведеното и бедните услови во кои дојдоа работите во кралството Грција, исто како и за апсолутната потреба од анексија на провинциите, која стана прашање од витална важност, што е очигледно за сите. Финансиските тешкотии на кралството Грција, за сметка на големите трошоци наменети за воените подготовки и зголемување на војската и др., со никакви средства не можат да бидат изгладени. Голем број доброволци, без средства за опстанок, се вратија од Епир, Тесалија и Македонија, при што бараат некое осигурување и затоа постои страв да не извршат некој акт на разбојништво или акти од слична природа, кои би го нарушиле

јавниот ред. Покрај тоа, многу, особено тесалиски, семејства чии села беа запалени, избегаа во Грција. Тие семејства, немајќи доверба во Турција, одбиваат да се вратат дома и со тоа стануваат додатен, за и онака тешките товари на државата. Ако одлуката на конгресот е решение на источните работи без проширување на Грција, може сами да оцените на какви опасности ќе биде изложена Грција, доколку биде потребно наеднаш да го распушти поголемиот дел од армијата. Покрај сето ова, владата ги исцрпи сите пари кои беа набавени со кредит и не се знае како во иднина ќе може да се обезбедат за потребите. Единствено средство за спасување на државата од рушење е анексија на Епир, Тесалија и Крит кон неа.

Нашиот директориум мисли да ги изложи овие работи пред вас, молејќи Ве во исто време со сите средства да се обидете да ги изложите пред лордот Солзбери. Ако, како што се тврди, Англија го смета зајакнувањето на елинизмот како складно со нејзините интереси, со цел тој да биде користен како брана против славизмот, тогаш мора да се посвети внимание на мерките кои ќе бидат преземени со цел да се обезбеди овој резултат, за да не бидат добиени дијаметрално спротивни резултати. Ако Европа смета дека е доволно да се даде автономија на наведените провинции и да се остави кралството Грција во постојните граници, со тоа ќе ги фрустрира надежите на поробените Грци кои се насочени кон независното кралство, а него ќе го редуцира во болна, нездрава состојба, и можеби анархијата ќе преовлада, со што кралството ќе го загуби сето морално влијание врз нив. Наведените провинции, оставени сами на себе и опколени од север со непријателски раси и од југ со слаба и бедна грчка држава, лишени од моралната поддршка која до сега ја добиваа во извесен обем од кралството, кое ги снабдува колку што може со средства за морален и интелектуален развој, ќе започнат да прават ретроградни движења. Напротив, словенските раси, иако ограничени од руското покровителство, ќе бидат секогаш под влијание на панславизмот и невидливо од него ќе ги црпат сите средства за нивниот морален, интелектуален и национален развој. Инаку, не само Европа, туку и Турција има интерес да ги отстрани причините кои раѓаат нереди и револуции во граничните провинции скоро во секоја декада. Кога таа ќе биде слободна од овие периодични проблеми со предавање на овие провинции на

Грција, тогаш ќе биде способна да се грижи за зачувување на оние провинции, кои, според решението на конгресот, ќе останат под нејзина управа.

Ова го поднесуваме на вашиот патриотизам од страна на нашиот силогос, молејќи ве, на кој било и да е начин, да биде презентирано и на неговата екселенција Лордот Солзбери.

Силогос за пропагирање на грчката писменост

Клучни зборови: Силогос, директориум.

SUMMARY

Dalibor JOVANOVSKI

ACTION OF THE ATHENIAN SYLLOGOS FOR SUPPORTING OF THE DEMANDS FOR TERRITORIAL ENLARGEMENT OF THE GREEK STATE BEFORE THE BEGGINING OF THE CONGRES IN BERLIN

The Athenian syllogos for propagation of the greek letters, was found in 1869, to spread the greek education in the Ottoman Empire. The real goal of the activities was enhancing of the strength of hellenism in Turkey. The government in Athens took participation in the creation of the syllogos and that was the main reason for their similar or identical attitudes about the greek aspirations, especially during the Eastern crisis (1875-1881). The directors of the Athenians syllogos sent a letter to Mr. Freshfield to deny his statement that some Ottoman Greeks were inclined to accept autonomous government instead of union with Greece. The main goal of the letters was expressing the will for territorial enlargement of Greece.